

At si sinceram lucrandi intentionem habuerit, cum occasione probabili, et de facto mutuum elegerit, sive in bona fide, sive in mala, peccavitne contra justitiam? Affirmat *Sylvius* in loco citato, ac, post ipsum, *Collet*, *Billuart*, et non pauci alii; nam, inquit, proprio motu, et sui, non vero mutuatarii intuitu, lucrum reliquit ut mutuum amplecteretur; ideo jactura lucri ipsi tribuenda est. Ergo nihil exigere potest, sicut qui vendit rem sibi utilem ab emptore non sollicitatus, non potest illam pluris vendere quam secundum se valet. Idem auctores citant decisiones SS. Pauli III, Pii IV, Julii III et aliorum, qui constanter responderunt auctarium ex mutuo montibus pietatis facto percipi posse ab iis tantum qui, zelo charitatis adducti, non vero fenerandi animo, fructuosos occasionibus renuntiant. Ergo.

Probabile tamen videtur quod mutuans in casu supposito contra justitiam non peccaret: nam verus ades nobis videtur titulus mutuo extrinsecus et pretio aestimabilis: atqui titulus non amittitur quia mutuum offertur. Saltem facile percipi non potest quomodo jus vere existens ideo præcise destruat quia offertur: ratio autem qua *Sylvius* et alii nituntur, falsa videtur; qui enim non sollicitatus rem sibi utilem vendit, si tantum duntaxat petierit quanti secundum se valet, nihil amplius exigere poterit: si autem illam offerendo statim exegerit pretium æquivalens et valori ejus et utilitati quam ex illa percipiebat, contra justitiam non peccavit: porro mutuans, in suppositione nostra, sufficienter mutuatarium admonet et exigit tantum æquivalens mutuo quod præstat ac utilitati quam perciperet, si mutuum non præstaret: ergo.

Itaque libenter concludimus cum *Lessio*, n. 101, quod in tali casu restitutionem præcipere non auderemus. Parieter si quis plus exegerit quam valebat lucrum quod fecisset, propter eandem rationem, ad integram restitutionem non est adigendus. Non enim recte lucri cessatio soli imputanda dicitur mutuanti; etenim, mutuum offerendo, lucro quod facere posset renuntiat, sed conditionate tantum; mutuatarium igitur, mutuum acceptando, in causa

est cur mutuans reipsa lucrum quod alias facturus fuisset, de facto non percipiat. Nec huic rationi officere videntur decisiones citatæ. Ergo.

Dices: Si res ita sit, nullus fere ad restitutionem ratione usuræ obligabitur: atqui id admitti non potest: ergo.

R. Nego maj. Nam multi sunt qui de lucro ex pecunia sua percipiendo non cogitaverunt: multo plures sunt qui occasionem legitime lucrandi non habent, nec habere possunt; multi sunt alii qui ultra valorem tituli quem habent usuræ exigunt: atqui hi omnes, ex principiis supra positis, ad restitutionem tenentur. Cæterum, non diffitemur quod in quibusdam circumstantiis multo pauciores faciendæ sint restitutiones quam in aliis, habita præsertim ratione temporis nostri et actualis rerum status.

Queritur 1° an qui pecuniam suam non nisi conditionate ad lucrum destinavit, dicens: « Vellem negotiari, sed plures mutuo indigentes pecuniam meam petaturi sunt, eam in illorum gratiam reservo, » pretium lucri cessantis in hoc casu exigere possit.

R. Affirmant *Lessius*, n. 90; *Layman*, l. 3, tract. 4, c. 6, n. 8; *S. Ligorius*, lib. 3, n. 772, et plures alii; nam, inquit, lucrum respectu mutuantis propter mutuum vere cessat: æquum est igitur mutuatarium illud per interesse compensare. Fatentur tamen hoc facile non esse admittendum ob periculum palliandi usuras. Negant vero *Habert*, c. 14, *Quer.* 3°; *Collet*, c. 3, sect. 3, post *Queritur* 1°; *Billuart*, etc. Mutuans enim pretium lucri cessantis exigere non potest, si lucrum ipsi ob mutuum non cesset: at lucrum ei non cessat ob mutuum. Etenim alia via vellet lucrari, sed tantum ex hypothese quod non mutuaret: solum igitur primario intendit mutuum.

Prior sententia probabilior videtur.

Queritur 2° an qui bona fide pecuniam dedit ad usuram, de alia lucrando via minime cogitans, auctarium retinere possit, si, seclusa bona fide, certo negotiari aut aliter justum inire voluisset contractum.

R. Auctarium in hoc casu retinere non posse videtur,

quia lucrum, respectu illius, ob mutuum re ipsa non cessat, bene vero ob ipsius ignorantiam: tempore enim quo mutuum præstabat, titulum extrinsecum non habebat, sed habuisset si ignorantia non exstisset. Porro non sufficit quod aliquis titulum habere potuisset, requiritur ut revera habuerit. Plures tamen æstimant, cum *Lessio* et aliis, generalem, in ea suppositione, existere voluntatem lucrum modo legitimo faciendi, et hanc voluntatem sufficere ut dictum auctarium fiat licitum.

Cæterum ubi quis advertit se alia via lucrum legitimum facere posse, et versatur in intentione pecuniam suam non relinquendi otiosam, eo ipso verum habet titulum ad *interesse* ex mutuo percipiendum.

Imo qui generalem habebat voluntatem pecuniam non relinquendi otiosam, et medium illam fructuose collocandi habuisset si mutuum non dedisset, ad restitutionem teneri nobis non videtur, quia titulus vere existebat: eo sensu sæpe respondimus in praxi.

§ IV.— De periculo sortis.

In mutuo duplex a quibusdam theologis distinguitur periculum, unum generale omni mutuo essenziale, v. g., periculum ne incendio, devastatione, etc., cuncta mutuatarii bona pereant, atque sortem postea reddere nequeat; alterum vero mutuo extrinsecum, quod in omni mutuo non reperitur essentialiter, ut, v. g., si mutuum præstetur homini nullius conscientia, prodigo, lites amanti, per mare procellosum naviganti, etc.

1º Omnes fatentur nihil pro communi periculo exigi posse, alioquin vana esset lex divina quæ prohibet ne quid supra sortem exigatur.

2º Certum est mutuamem aliquid exigere posse, si periculum ita in se suscipiat, ut sors sibi et non mutuatario pereat; nam periculum istud est pretio æstimabile et a mutuo distinctum. Imo huiusmodi contractus non est proprie mutuum, sed potius quædam assecurationis vel societatis species, siquidem mutuatarius dominium pecuniae non acquirit.

3º Sors in mutuo aliquando recuperari non potest, nisi cum laboribus, curis, sollicitudinibus vel expensis, v. g., si mutuatarius mutuum reddere nolit, vel si longe maneat aut fugerit, et itinera sint suscipienda. Si expensæ jam factæ fuerint propter malam ejus fidem, tunc existit damnum emergens quod ille compensare tenetur. Pariter si tempore quo mutuum præstatur, probabile existat periculum ne huiusmodi expensæ faciendæ sint, aliquid pro earundem probabilitate et valore stipulari licet; licet enim aliquid pro periculo damni emergentis stipulari: porro ibi existit periculum damni emergentis, ut patet: ergo. Idem dicendum est de laboribus, curis et sollicitudinibus susceptis aut probabiliter suscipiendis, nam hæc pretio æstimabilia sunt.

Tota igitur quæstio est an, ratione periculi extraordinarii solius amittendæ sortis, aliquid exigere liceat, quamvis nullum assecurationis pactum intercedat, id est, quamvis mutuans semper jus habeat in quacumque hypothese sortem repetendi. In duas sententias abeunt theologii: plurimi negant quod pro huiusmodi periculo aliquid stipulari liceat. Sic *D. Soto*, l. 6, q. 4; *Collet*, in *Cont. Tourn.*, t. 1, parte 2; *Theol. Pictav., Cen., Lugd.* et multi alii. Eorum rationes infra per modum objectionum referemus. Partem affirmantem tenent *Lessius*, l. 2, c. 20, n. 111; *Sylvius*, q. 77, art. 1, *Quær.* 4; *card. de Lugo*, disp. 25, n. 77; *P. Antoine*, q. 17; *Billuart*, *S. Ligorius*, l. 3, n. 765, et innumeri alii, quibus subscribendum arbitramur: unde sit

PROPOSITIO.

Periculum mutuo extrinsecum et extraordinarium legitimus est titulus quo aliquid supra sortem exigere licet.

Prob. 1º ex decisione sacræ Cong. de Propaganda fide, data die 12 septembris 1645, ad quæsitam missionariorum Sinensium. Inter septem quæsitam hoc erat numero tertium:

« In præfato regno lege stabilitum est ut in mutuo triginta pro centum accipiantur, absque respectu lucri

» cessantis aut damni emergentis. Quæritur utrum Sinensi-
 » bus sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo, licet
 » non interveniat lucrum cessans aut damnum emergens,
 » prædictam 30 pro 100 regni lege taxatam quantitatem
 » accipere. Hæc causa dubitationis est, quia in recupe-
 » randa pecunia est aliquod periculum, scilicet quod qui
 » accipit fugiat, quod tardet in solvendo, vel quod ne-
 » cessarium sit coram iudice repetere, vel propter alia
 » huiusmodi.»

Responsio S. Cong. ad quæsitum istud hæc est :

« Censuit S. Congregatio cardinalium S. R. E. ratione
 » mutui immediate et præcise nihil esse accipiendum ultra
 » sortem principalem ; si vero aliquid accipiunt ratione
 » periculi probabiliter imminenti, prout in casu, non esse
 » inquietandos, dummodo habeatur ratio qualitatis peri-
 » culi et probabilitatis ejusdem, ac servata proportione
 » inter periculum et id quod accipitur.»

Innocentius X, tunc in cathedra B. Petri sedens, omnibus missionariis in imperio Sinensi degentibus sub pœna excommunicationis lætæ sententiæ jussit ut præsens S. Cong. decretum observarent, illo uterentur et curarent ut ab aliis observaretur ac practicaretur, donec Sua Sanctitas, vel sedes Apostolica aliud statueret : porro sedes Apostolica nunquam aliud statuit. Idem dicitur in instructione missa, jussu Bened. XIV, ad P. Felicem, missionarium in Africa. Hoc pariter sensu S. Pœnitentiaria nobis anno 1815 respondit : ergo.

Prob. 2° ratione. Aliquid supra sortem exigere licet, non solum propter damnum emergens, sed etiam, ut vidimus, propter probabile damni emergentis periculum, ita ut si nullum de facto damnum eveniat, pretium tamen stipulatum accipere liceat : atqui verum existit damni emergentis periculum, quando probabiliter timetur ne sors pereat ; nam si revera sors periret, damnum contingeret : ergo periculum sortis est periculum damni emergentis : Ergo.

Quinimo, in præsentī casu, non solum est periculum damni emergentis, sed reipsa damnum emergit ; summa

enim pecuniæ mutuo data homini qui probabiliter eam non reddet, non tanti valet quanti valeret si mutuo non daretur, vel si ei crederetur qui certo eam redditurus esset : ergo mutuans verum subit damnum, cujus compensationem exigere potest.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In famoso capite *Naviganti*, de Usuris, lib. 3, Decret. tit. 19, Gregorius IX sic ait : « Naviganti vel eunti » ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro » eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ul- » tra sortem, usurarius est censendus : » ergo mutuans pro periculo in se suscepto nihil exigere potest.

R. Nego conseq. Nam 1° multi graves theologī asserunt mendum ibi irrepsisse et legendum esse : *usurarius non est censendus*, quod indicare videntur verba textum citatum sequentia : *ille quoque non debet usurarius judicari, etc.* 2° Alii multi dicunt hunc textum pro foro externo tantum esse intelligendum, adeo ut qui pro tali periculo auctarium paciscitur, tanquam usurarius in foro externo sit habendus, quia ex intentione usuraria sic agere præsumitur. 3° Supponi potest, cum innumeris theologis, quod ibi agatur de eo qui mutuatarium cogit ad huiusmodi pactum, nec vult aliter mutuare ; quod est usurarium : in tribus autem responsionibus istis nihil ex objecto textu contra propositionem nostram sequitur.

Obj. 2°. Vel sors peribit, vel non : si prius, nihil mutuans accipiet, neque sortem, neque auctarium stipulatum ; si posterius, nullum de facto patietur detrimentum : ergo nihil exigere debet.

R. 1°. Ex hypothēsi quod sors pereat, non sequitur necessario mutuantem nihil omnino accepturum, nam fieri potest ut sors non statim pereat, et tunc *interesse* quæ interea solventur, velut quædam pro sorte erunt compensatio.

R. 2°. Quamvis nullum de facto mutuans pateretur detrimentum, nihilominus aliquid supra sortem percipere

posset; nam periculum pretio æstimabile vere subiisset. Qui pro navi assicuranda pretium stipulatus est, illud juxta omnes exigere potest, licet de facto navis non perierit: ergo *a pari*, etc.

Obj. 3°. In miserrimis temporibus nostris, semper existit grave periculum sortis amittendæ aut laboris suscipiendi vel sollicitudinis exercendæ ad illam recuperandam; quotidie ditiores foro cedunt; qui probi ac religiosi judicabantur, irreligiosi, malæ fidei ac nullius conscientiæ esse deprehenduntur: ergo si periculum extraordinarium ut sufficiens titulus admittatur, aliquid supra sortem semper exigere licebit.

Plurimi equidem his rationibus innixi contenderunt in omnibus mutuis, nisi ex charitate fieri debeant, *interesse* a lege taxatum exigi posse, id est, 5 pro 100 in materiis civilibus, et 6 pro 100 in commercio.

R. Nego ant. Nam 1° licet improbitas sit nunc frequentissima, quidam tamen adhuc reperiuntur homines omni fiducia digni; 2° quando sors sufficienter per hypothecam, cautionem aut pignus assicuratur, periculum extraordinarium non existit: atqui sæpe, imo ordinarie, mutuantes non omittunt curare ut sors ita assuretur: ergo tunc nihil exigere possunt ratione periculi.

Quid sit sentiendum de titulo legis dicemus modo, ubi de conditionibus requisitis, et iterum de illo amplius infra disseremus.

Advertendum nonnullas, juxta omnes theologos, essentialiter requiri conditiones, ut periculum extraordinarium legitimus sit titulus, videlicet: 1° ut non sit apparens tantum et fictum, sed verum et probabilibus conjecturis fundatum; 2° ut animus non sit ex mutuo lucrandi, sed solum se indemnem servandi, alioquin existeret usura mentalis, non autem realis, si revera periculum adesset sufficiens, etiamsi mutuans illud ignoraret; nam ignorantia illud non tolleret, nec verum titulum destrueret: ita saltem pluribus et nobis videtur, quamvis contrarium aliquo modo dicat *S. Ligor. n. 773.* 3° Requiritur ut mutuatarius ad paciscendum pro isto periculo non cogatur,

sed facultatem habeat sortem alia via assecurandi, per fidejussorem, pignus vel hypothecam; si enim mutuans suam duntaxat indemnitate sincere querat, parum curabit qua via sors sibi assuretur, modo a periculo liberetur. 4° Ut non plus exigatur quam reipsa debetur, juxta viri prudentis judicium, habita ratione qualitatis periculi: unde manifestum est 5 aut 6 pro 100 ab omnibus indiscriminatim sub prætextu illius periculi exigi non posse. Attamen, non improbabilis est sententia plurimorum auctorum qui, aliunde titulum legis non admittentes, legem habent ut regulam determinantem *interesse* solvenda, quando adsunt tituli legitimi, et quidem vim habentem et in praxi sequendam, quia per eam dirimuntur innumeræ difficultates et multæ præcaventur usuræ, quod sufficit ut princeps hujusmodi regulam ferre poterit. Excipiendus esset, saltem, ut jam supra diximus, casus damni extraordinarii, etc. 5° Requiritur ut periculum istud a principali fine mutui, scilicet a paupertate sit diversum; nam sicuti mendicantibus per eleemosynam succurrere debemus, ita Deus voluit ut quibusdam indigentibus per mutuum subveniatur: atqui per mutuum crudeliter illis subveniremus, si aliquid ratione paupertatis supra capitale exigereamus; quo pauperiores essent, eo magis illos gravaremus, siquidem majus tunc esset periculum sortis amittendæ: ergo saltem contra charitatem graviter peccaremus.

§ V. — De donatione gratuita.

Nihil tam nostrum est, ut fert axioma, quam quod libenter nobis fuit donatum: unde unanimi ore docent theologo mutuantem ea retinere posse quæ liberali donatione a mutuatario accepit, etiam in casu quo sciret tale donum ob mutuum duntaxat sibi fuisse præstitum; quotidie enim inter homines vel strictioris conscientiæ dantur et accipiuntur munera ob beneficia præstita: atqui mutuum gratis datum est beneficium majus vel minus secundum circumstantias: ergo ob illud licet munus offerre et accipere.

Cum autem hæc donatio ex plena liberalitate procedere debeat, nonnunquam circa illius motivum exurgit dubium, quod ex variis circumstantiis solvi debet: itaque,

1° Si mutuatarius sit consanguineus, affinis vel amicus mutuantis, et quid moderatum illi tribuat, si indole sit ad donandum proclivis, et talia soleat gratitudinis præstare munera, donatio haberi potest ut gratuita.

2° Si, e contra, grave solvat auctarium, præsertim annum et antequam mutuum reddiderit, si sit pauper vel indigens, atque mutuum ad suæ necessitati subveniendum postulaverit, donatio præsumi non potest gratuita; multo probabilius est eam fieri vel ne statim mutui restitutio exigatur, vel ut facilius aliud mutuum deinceps obtineri possit.

3° Donatio reputari non debet mere gratuita quando per formale pactum mutuans stipulatus est auctarium, nec quando sufficienter ostendit se aliquid ex mutuo tanquam debitum, vel secundum morem receptum, expectare; quidquid enim virtute pacti expliciti vel impliciti solvitur, eo ipso a sola liberalitate non procedit.

Quæritur 1° an aliquid a mutuuario gratis donandum sperare liceat.

R. 1°. Si mutuans ita donum intendat, ut alioquin non mutuaret, a peccato excusari non potest: ita judicat *S. Ligorius*, n. 762, et apud ipsum *Concina*; sicut enim mutuum dare non licet præcise ob lucrum ex eodem percipiendum, pariter illicitum est illud præstare principaliter ob lucrum ex eo speratum. At peccatum istud contra justitiam non esset, etiamsi lucrum tanquam ex justitia debitum mutuans speraret, modo hæc mentis intentionem exterius non manifestaret, et aliunde constaret donationem ex liberalitate provenire; quia occulta mutantis intentio in voluntatem mutuarii influere non potuit.

R. 2°. Si mutuans libenter mutuum præstet, et tamen aliquid tanquam beneficium gratuitum ex liberalitate mutuarii secundario speret vel desideret, non peccat; nam illud absque peccato desiderari potest quod absque peccato accipi potest: atqui hujusmodi donum absque pec-

cato accipi potest: ergo et desiderari. *Ita communiter theologi.*

Quæritur 2° an mutuans ostendere possit se aliquid a mutuuario tanquam purum donum expectare.

R. 1°. Omnes fatentur illum ostendere non posse se aliquid expectare tanquam debitum, non solum ex justitia, sed etiam ex sola gratitudine; nam 1° obligatio cum mera gratitudine implicare videtur; 2° hæc obligatio verum esset onus pretio æstimabile, 3° Innocentius XI sequentem damnavit propositionem: « Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum. » Ergo. Probabilius est etiam illum ostendere non posse se expectare, tanquam ex justitia debitos, actus qui pretio æstimari non possunt, ut ipsum laudare, visitare, honorare, pro ipso orare, etc., quia obligatio hæc præstandi pretio est æstimabilis. *Ita Sylvius et Billuart.*

R. 2°. Amicis et iis quibuscum est familiaris ostendere potest se aliquid ex mutuo tanquam gratitudinis munus expectare, vel etiam illud petere: nam munus ab altero petere licet, sive ob aliud munus prævium, sive aliud munus non præcesserit, modo non tollatur libertas nec minuatur: porro hanc facultatem quis amittere non debuit quia mutuum alteri præstitit: potest igitur illi dicere: Tale obsequium a te expecto; spero fore ut in simili circumstantia mutuum vice tua mihi præstares, etc. *Ita Billuart, S. Ligorius*, n. 762, et plures alii.

Diximus amicis et iis quibuscum est familiaris; nam in aliis personis libertas probabiliter inminueretur, ac proinde donatio censi non posset gratuita: imo ordinarie hæc praxis valde est suspecta, etiam respectu amicorum.

Si autem, omnibus sedulo perpensis, dubitetur an donatio fuerit gratuita, restituendum est pro ratione dubii, vel nova condonatio a mutuuario postulanda et obtinenda est; qua occasione

Quæritur 3° utrum mutuans a restitutione eximatur, si mutuatarius, sive rogatus, sive non rogatus, declaret

se nihil velle, se nihil exigere, se plenam condonationem facere.

R. Si indicio aliquo moraliter judicare possit mutuans condonationem non esse plene liberam, a restitutione non eximitur: ratio patet. Judicare autem debet condonationem non esse plene liberam, si usurae sint excessivae, si mutuarius sit pauper, si mutuum nondum sit redditum et illud mutuans repetat, etc.; non verisimile est enim mutuarium in his casibus ex pura liberalitate praedictas usuras solvere.

Si vero mutuarius non sit pauper, nec usurae sint excessivae, v. g., non ultra taxam legis, condonatio ut mere gratuita haberi potest, quando mutuum jam est redditum, vel ubi mutuans illud non repetit, etiam ex hypothesi quod nihil ipsi solvatur; usurarius enim non deterioris est conditionis quam fur: atqui fur a restitutione rei furatae eximitur, quando talem obtinet condonationem, etiamsi illam a domino petat: ergo a pari usurarius a restitutione liberatur, quando mutuarius libenter declarat se plenam condonationem facere, praesertim si condonatio per tertiam personam, v. g., per confessarium petatur.

Hanc viam saepe consulimus, maxime cum de usuris in bona fide perceptis ageretur.

§ VI. — De obligatione mutuum ante tempus determinatum non repetendi.

Ex definitione mutui superius exposita, constat illud ante certum tempus repeti non posse, alioquin vanum esset et nugatorium. Certum est autem apud omnes nihil pro illa obligatione exigi posse: cum enim haec obligatio mutuo sit intrinseca semper aliquid supra sortem exigi posset; sicque lex divina usuram prohibens illusoria foret.

At si mutuans se obliget ad mutuum non repetendum ante longum tempus, v. g., triennium, ut ait *S. Ligorius*, potestne pro illa obligatione quam sibi imponit aliquid

stipulari? Plures theologi affirmant, ut videre est apud card. *de Lugo*, disp. 25, n. 16, et *S. Ligorium*, n. 760.

Communiter alii negant et sententiam suam probant:

1° Ex condemnatione propositionis sequentis ab Alexandro VII: « Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem » exigere, si se obliget ad non repetendum sortem usque » ad certum tempus. » Verum cum ibi dicatur, *usque ad certum tempus*, non vero *usque ad longum tempus*, recte observat *S. Ligorius* firmam probationem ex damnatione illius propositionis erui non posse.

2° *Ratione*. Tempus est habendum relative ad mutuum sicut quantitas materiae. De essentia mutui in genere est ut aliqua sit materiae quantitas, sed de essentia est mutui in individuo ut talis sit quantitas determinata, sive parva sive magna: sic de essentia mutui in genere est ut per aliquod tempus non repetatur, sed de essentia mutui in particulari est ut tale sit tempus determinatum, breve vel longum: porro non magis aliquid supra sortem exigere licet ex mutuo propter magnam quantitatem quam propter parvam: ergo, a pari, non plus exigi potest ob longum tempus quam ob breve.

Et vero, nihil ob longum tempus supra sortem exigi potest, si spatium istud non sit respectu mutuantis pretio aestimabile: atqui longum spatium temporis non est pretio aestimabile respectu mutuantis; semper enim supponitur mutuante pecuniam relicturam otiosam: in ista autem hypothesi, ipsius non refert quod pecunia apud se vel apud alterum existat, secluso periculo: ergo.

Dices: Obligatio mutuum ante certum tempus non repetendi, ejusdem est naturae ac obligatio in futurum mutuandi: atqui obligatio in futurum mutuandi est pretio aestimabilis, ita ut qui illam in mutuo imponeret mutuuario, reus esset usurae: ergo. Haec objectio est ratio fundamentalis qua sententiae oppositae patroni nituntur.

R. *Nego maj.* Nulla est enim paritas instituenda inter duas dictas obligationes; posterior enim, scilicet obligatio in futurum mutuandi, est onus mutuo etiam in particulari spectato extrinsecum et ab illo distinctum; nam per-

fecte concipitur mutuam etiam in individuo spectatum, absque hujusmodi onere vel obligatione existere posse; contra vero obligatio mutuam ante certum tempus non repetendi, mutuo est intrinseca, sicut diximus, atque pretio aestimari non potest quin aliquid ex mutuo vi mutui percipiatur: ergo.

Notandum est tamen quod sæpe aliquid supra sortem percipere liceat ex mutuo ad longum tempus præstito nam ex antea dictis, aliquid stipulari licet ob periculum probabile lucri cessantis: atqui sæpe existit periculum lucri cessantis, quando mutuam ad longum tempus præbetur, v. g., ad decem annos, quia pauci sunt qui pecuniam suam per tot annos relicturi sint otiosam; eam aliquo modo impenderent, vel ad emendum prædium, vel ad negotiationem, vel ad liberalitatis actus exercendos; facultas autem hæc faciendi est pretio aestimabilis: ergo pro illa mutuans pacisci potest. Unde, v. g., ad pontem vel ad publicum ædificium construendum, publica per magistratus urbis aperitur subscriptio; cives qui pecunias habent invitantur ad mutuam præbendam, *interesse* ipsis promittuntur, et asseritur quod intra sexdecim annos sors restituenda sit, communiter cives sub his conditionibus mutuam præbere possunt. Interest urbis ut mutuam præbeant; illud autem gratuito præbere non tenentur, 1º quia aliquod subeunt periculum sortem aut illius partem amittendi aut tempore statuto eam non recuperandi; intra tam longum enim temporis spatium multæ contingere possunt circumstantiæ improvisæ; 2º quia fere nullus est qui per tantum intervallum nihil ex pecunia facere velit et possit. Ergo, etc.

§ VII.— De solutionis dilatione.

Omnes generaliter conveniunt solutionis dilationem per se pretio aestimabilem non esse, ac proinde nihil præcise ob illam exigi posse. At plures nihilominus circa hoc punctum nascuntur difficultates, et plurima sunt notanda.

1º Certum est aliquid exigi posse, si ex solutionis dila-

tione damnum emergat, aut lucrum cesset, vel periculum damni emergentis aut lucri cessantis existat: patet ex dictis.

2º Si rationabiliter timeatur ne solutio post tempus statutum protrahatur, aut ne ad illam obtinendam molestiæ sint subeundæ vel labores suscipiendi, aliquid proportionatum stipulari licet: sequitur etiam ex dictis.

3º Si res credito vendita, aliunde apud dominum servanda, pluris valitura esset tempore solutionis, tanti vendi posset quanti tunc valitura præsumeretur. Hoc est evidens.

4º Quando in ipsomet venditionis contractu partes determinant tempus solutionis et statuunt *interesse* solvenda, hæc conventio videtur legitima; quia *interesse* et summa capitalis unicum sunt objectum contractus et pretium venditionis: si pretium sit nimium, adest quidem injustitia, sed non usura. Hinc inquietandi non sunt juvenes qui ad militiam pro aliis se locantes, stipulantur *interesse* summæ principalis sibi, durante militia, solvenda esse, summam vero sibi, post tempus militiae expletum vel suis hæredibus, si moriantur, tribuendam. Secus dicendum, si summam statim acceperint et eam alteri cum obligatione solvendi *interesse* tradiderint.

Sæpe tamen summa principalis et *interesse* unicum non efficiunt objectum quod dici possit venditionis pretium; de illa difficultate fere statim dicturi sumus.

5º Qui rem frugiferam, v. g., agrum, suam officinam, etc., vendit credito et eam tradit, stipulari potest ut valor fructuum sibi solvatur usque dum pretii solutionem obtinuerit; nam ante rei traditionem jus habet ad fructus, non tenetur illos gratis concedere: ergo pro illis pacisci potest, et ordinarie 5 pro 100 exigere, si agatur de agris vel de domibus, quamvis sæpius hæc bona non tot producant, quia aliquando etiam plus producant, et, præterea, compensatio pro solutionis dilatione sic in hoc casu lege taxatur, sicque ab omnibus aestimatur. Ergo. *Ita communiter theologi contra nonnullos.*

Si autem dominus rei frugiferæ eam, absque conventionem pro fructibus, vendiderit ac tradiderit, sperans fore

ut statim pretium sibi solveretur, et tamen non solvatur, potestne compensationem fructuum exigere, etiamsi pretium utiliter impendere non intendat?

R. Videtur pluribus illum jure naturali non posse, nam res ad emptorem pertinet, et res fructificat domino. Sic *Lessius*, l. 2, c. 21, n. 109, et *Billuart*, uterque plures alios citans.

Alii vero melius contendunt fructuum compensationem, seu pretii *interesse* exigi posse; nam eo casu venditor rem tradere non tenetur nisi pretium sibi solvatur, etiamsi pretio non indigeret: ergo si emptor pretiumolvere nolit, venditor potest vel rem suam retinere et fructus ejus percipere, vel, si eam tradat, compensationem fructuum exigere; jus enim ad hujusmodi fructus habet et eos gratis concedere non tenetur. Ita ferme *Collet*, cap. de Venditione, art. 5; *S. Ligorius*, n. 798, et multi apud eum. Unde venditor retinere potest *interesse* quæ auctoritate judicium sibi ob dilationem solutionis assignantur, quando de re frugifera agitur.

6° Sola quæ nobis superest difficultas est utrum mercatores carius vendere possint credito, secundum morem inter eos communiter receptum, quamvis alium non habeant titulum, et res vendendæ non sint frugifera.

R. Multi docent sic vendere licitum esse; nam pretio currenti et communi hominum æstimatione determinato vendere licet: at communi hominum æstimatione determinato est merces carius vendi credito quam numerata pecunia, tum propter detrimentum quod mercatores ordinariè patiuntur, tum propter periculum quod plus minusve incurrunt: unusquisque ergo merces suas sub conditionibus communiter receptis vendere potest. Si nullum de facto patiatur detrimentum nullumque periculum incurrat, hoc per accidens evenit, et valor rei ejus non ideo minuitur, cum a communi æstimatione pendeat, non vero a particularibus circumstantiis. Sic *Lessius*, l. 2, c. 21, n. 56; card. *de Lugo*, disp. 26, n. 107; *S. Ligorius*, l. 3, n. 811, et multi apud eos; sic etiam *Nicole*, in parvo hac de re Tractatu, *Essais de morale*, tome 6.

Multi vero contrariam tenent sententiam, et dicunt prædictos mercatores carius vendere non posse credito quam numerata pecunia, licet mos iste sit receptus; nam, inquit, venditio facta credito in verum resolvitur mutuum, siquidem venditor majus non exigit pretium, quia merces majorem in se habent valorem, bene vero quia pretium non statim solvitur: ergo idem est ac si pretium istud ad tempus determinatum mutuaret. Communis autem hominum æstimatione in hoc casu est ipsamet cupiditas, vi cujus pecunia præsens pluris æstimatur quam pecunia absens, et usura saltem moderata fere apud omnes ut justa habetur: porro cæca hæc cupiditas legi divinæ est opposita, ut ex dictis constat: ergo, inquit, mercatores carius vendere non possunt credito quam numerata pecunia, nisi vel periculum incurrant, vel detrimentum patiantur, quod quidem sæpe accidit.

Hæc opinio magis consentanea est veris circa usuram principiis: eam tuentur *Habert*, cap. 22, § 2, *Quær.* 11; *Collet*, de Venditione, sec. 3; *Billuart*, *Theol. Cen.*, etc. Attamen mercatores sic agentes inquietandos non esse arbitramur, propter rationes superius expositas, et quia in dubio prudentia non sinit conscientias sic turbari.

Quod de venditione facta credito dicitur, pari ratione dicendum est de emptione quæ minori fit pretio ob anticipatam solutionem.

Quæritur 1° quid sentiendum sit de contractu *Mohatra*.

Contractus quem Hispani vocant *Mohatra*, in eo consistit quod pecunia indigens merces carius emat credito, et statim eas eidem mercatori viliori pretio, sed numerata pecunia, vendat.

R. Contractus ille nihil aliud est quam mutuum vix paliatum, quando mercator, res suas credito vendendo, obligationem imponit emptori easdem sibi viliori pretio statim revendendi; nam idem est ac si talem mutuo præstaret summam cum obligatione auctarium super eam solvendi, ut evidenter patet. Unde *innocentius XI* hanc damnavit propositionem:

« Contractus *Mohatra* licitus est etiam respectu ejusdem

» personæ, et cum contractu retro-venditionis prævie inito
» cum intentione lucri. »

Queritur 2° utrum creditor, tuta conscientia, retinere possit *interesse* sententia iudicis sibi ob solutionis dilationem assignata, si nullum reipsa detrimentum patiatur.

R. 1°. Si debitor non sit in mora culpabili, vel quia terminus nondum est elapsus, vel quia tempore statuto solvere non potuit, creditor *interesse* sibi assignata retinere non potest, nam hæc sententia falsa præsumptione facti innixa est.

R. 2°. Si debitor sit in mora culpabili, creditor, juxta multos, retinere potest *interesse* sibi assignata, etsi nullum patiatur incommodum; nam iudicis sententia justo innixa motivo legitimus est titulus: atqui sententia iudicis, in suppositione nostra, justo innititur motivo, nempe culpa debitoris, ut illum puniat ac diligentior reddat, sicut aliquando juste præcipiuntur mulctæ in vindictam delicti: ergo. Ita *Cabassut*, l. 6, c. 7, n. 7; *Pontas*, cas. 14; *Collet*, de Usura, c. 3, s. 3, *Quer.* 1°; *Billuart*. Hæc sententia probabilior nobis videtur.

§ VIII.— De pœna conventionali.

Pœna conventionalis est ea de qua partes conveniunt a mutuuario solvenda, si tempore præfixo mutuum sua culpa non reddat.

Queritur an mutuans auctarium istud per modum pœnæ impositum retinere possit, quamvis nullum propter dilationem expertus sit detrimentum. Pauci negant; cæteri communiter affirmant, modo quædam adsint conditiones requisitæ.

Prob. Mutuans auctarium legitime impositum retinere potest: at auctarium de quo agitur legitime imponitur, ut pœna ad optimum finem assequendum constituta; namque 1° per illud firmitati contractus consulitur; 2° quando mutuarius propria culpa mutuum tempore dicto non reddit, justæ deest conventioni et gravis injuriæ erga mutantem est reus: igitur merito punitur. Ergo.

Conditiones requisitæ, sunt: 1° ut mutuans sub illo prætextu ex mutuo lucrari non intendat, sed interno affectu sincere exoptet quod tempore statuto mutuum sibi reddatur; 2° ut de facto culpa mutuatarii intercedat; nam si mutuum tempore præfixo reddere non potuerit, mutuans pœnam exigere non debet, nisi detrimentum patiatur, quia pœnæ innocentibus non juste decernuntur; 3° ut pœna sit moderata ac mutuo proportionata, nec tota exigatur si mutuum ex parte fuerit redditum; si hæc pœna ad aliquod *interesse* reducatur, constat ex antea dictis ejus taxationem 5 aut 6 pro 100 excedere non posse, et huic regulariter standum esse.

Positis his conditionibus, non timendum est ne sub prætextu illius pœnæ conventionalis semper usura palliari possit, sicque ratio fundamentalis adversariæ opinionis penitus ruit.

Multo probabilius est mutuatarium pœnam conventionalem ante iudicis sententiam solvere teneri; nam jure naturali et ante iudicis sententiam tenemur conventiones justas adimplere. Sed communiter dicunt theologi debitorem hanc pœnam solvere non teneri antequam mutuans eam expresse vel tacite petat, quia talis est mos inter homines receptus ubi de pœnis agitur.

Quæstio olim hic movebatur circa pactum *legis commissoriaræ*, quo scilicet pignus in securitatem sortis tradebatur, seu *committebatur*, sub ea conditione ut esset creditoris, si debitor sua culpa determinato tempore non solveret.

Jure naturali eodem modo de illo pacto ratiocinandum nobis videtur ac de pœna conventionali: itaque, si valor pignoris non excedat quantitatem quæ in pœnam rationabiliter statui potuisset, et aliæ conditiones requisitæ inveniuntur, creditor non crit inquietandus. Ita plures theologi inter quos *Bonacina*, *Sylvius* et *Billuart*, solum jus naturale attendentes.

Olim hujusmodi pactum legibus positivis stricte prohibebatur. Nunc etiam irritatur si fiat eo sensu quod mutuans possit pignus sibi vindicare absque recurso ad iudicem.